

DE BAZUIN.

Stemmen uit de Christelijke Gereformeerde Kerk in Nederland.

(Ten voordeele der Theologische School te Kampen.)

Vrijdag 28 Februari 1890.

Jaar 11: 1a, Blaast de bazuin!

Is het voor u lieden wel de tijd, dat gij woont in twee getwefelde huizen, en zal dit huis woest zijn? Hag. 1: 4

Dit blad verschijnt des Vrijdags. Prijs per 3 maanden, fr. per post f 1.50. Voor Oost-Friesland en Amerika f 1.75. Voor Z.-Afrika f 3. Abonnemenen buiten het Rijk moeten per kwartaal vooruit worden betaald. Afzonderlijke Nrs 12½ ct. Advertentiën van 1-10 regels f 1; elke regel meer 10 cts. Boekh.-advertentiën 3/2 maal.

UITGEVER:

H. BULENS,
WINTERSWIJK.

Advertentiën en bestellingen vrachtwij te adreseeeren aan den Drukker G. Ph. ZALSMAN te KAMPEN. — Officiële Berichten enz., Stukken der Medewerkers, en Buitenl. Bladen aan DE ADMINISTRATIE TE KAMPEN; (dhr. C. MULDER.) — Binn. Bladen, Intezenden Stukken en Werken ter recensie aan DE REDACTIE TE AMSTERDAM; (Ds. W. H. GISPEN.) —

Kerkelijke en Gemeentelijke Berichten, enz.

Theologische School.

Voorzitter en Secretaris van het College van Curatoren brengen hiermede ter kennis van de gemeenten onzer Kerk, dat Prof. Lindeboom voor de roeping der gemeente te Rotterdam heeft bedankt.

Het besluit, om in Gods kracht en aan zijne hand, zijne gaven en krachten aan de Theol. School, tot kweeking van herders en leeraars te blijven wijden, moet zeker te meer gewaardeerd worden, omdat de arbeid in 't midden van de gemeente des Heeren, als herder en leeraar steeds de sympathie had en heeft van zijn hart, en Z.H.G. dus door deze roeping naar een zeer belangrijk deel van 's Heeren wijngaard, voor eene hoogst moeilijke keuze was geplaatst.

Zij het voor ons en voor de geheele Kerk eene krachtige drangreden, om te meer den Heere te smeeken voor onzen geliefden Broeder en voor de andere Leeraren onzer School, dat Hij, zonder wiens genade niemand iets vermag, allen bij den voortgang tot hun hoogst gewichtig werk bekrachtige en hun arbeid rijke vrucht doe afwerpen voor School en Kerk en voor het Godsrijk in het algemeen.

Namens het College van Curatoren der Theol. School, de Voorzitter en Secretaris, J. v. d. LINDEN. L. NEIJENS. 's Hertogenbosch, 24 Febr. '90. Amsterdam,

TZUMMARUM, 21 Febr. 1890. Gisteren was 't voor ons een heugelijke en onvergetelijke dag.

Ds. ten Hoor van Franeker, Ds. Fokkens en onderling Wiersma van Minnertsma kwamen, als daartoe van de Classis Franeker afgevaardigd, tot ons, ten einde een Christelijke Gereformeerde gemeente te stichten, of formeeren. Overeenkomstig het besluit der Classis d.d. 5 Dec. 1889 werden, om tot die stichting mede te doen, allen uitgenoodigd die de Gereformeerde leer volgden, liefhadden en zulks met een Christelijken levenswandel bevestigden, en alhier woonachtig zijn.

In de eerste vergadering die te 4½ ure aanvang, hadden zich buiten onze 36 reeds belijdende leden, nog 27 personen vergaderd, teneinde zich met de Chr. Geref. te vereenigen. Na gemeenschappelijk de Ge-

reformeerde belijdenis te hebben afgelegd door op de gedane vragen persoonlijk ja te antwoorden, was de gemeente van Christus aan deze plaats openbaar geworden.

Nu moest er tot de stemming van ouderlingen en diakenen overgegaan worden. Dit geschied zijnde, hadden wij een klein oogeblik pauze.

Daarna in eene openbare vergadering, waarin onze zaal vol toehoorders was, trad Ds. Fokkens voor ons op, om de pas gestichte gemeente te zeggen: wat ze nu was. Z.E.W. had, overeenkomstig dat doel tot onderwerp zijner rede gekozen Efez 2: 20—22, waarin hij het huis Gods, in haren bouw en bestemming, zoo schoon en zoo treffend uitteenzette.

Na hem trad Ds. ten Hoor voor ons op, om den in de eerste verg. gekozen kerkeraad te bevestigen, sprak daarna ook eenige woorden zowel ter aan- als ter bemoediging van kerkeraad en gemeente beide, en sloot na het laten zingen ps. 134: 3 met dankzegging aan den Heere.

Dankbaar en voldaan konden wij huiswaarts keeren, terwijl mij moeten zeggen, de Heere heeft groote dingen bij ons gedaan, dies zijn wij verblijd.

Namens den Kerkeraad der Chr. Geref. gemeente te Tzummarum, W. HILKEMA, Scriba.

KAMPEN. Met het oog op het beroepen van een tweede leeraar, formeerde de kerkeraad het volgende zestiend predikanten: D.D. J. van Andel te Leeuwarden, T. Bos te Beldum, W. Doorn te 's Gravenhage, E. Douma te Drachten, Johs. v. d. Linden te 's Hertogenbosch en J. Westerhuis te Heerenveen. Namens den Kerkeraad, J. H. Bos, Scriba.

SCHARNEGOUTUM, 23 Febr. 1890. Maakte onze geliefde leeraar op Zondag 9 dezer de gem. bekend, eene roeping te hebben ontvangen van de Ned. Geref. gemeente (dolerende) te Hemelum, heden mochten wij het verblijdende besluit vernemen, dat Z.E.W. in ons midden den arbeid verder wenschte voort te zetten. Bekroone de Heere dit besluit met zijnen onmisbaren zegen, en blijve zijne dienaar tot in lengte van dagen in ons midden gespaard, is de wensch van kerkeraad en gemeente.

Namens den Kerkeraad, S. R. SYBRANDI, Scriba.

HELLEVOETSLUIS, 23 Februari 1890. Heden morgen na afloop der godsdienstvereeniging maakte onze geachte leeraar D. J. te Grootenhuysen van de Ned. Geref. gemeente bekend, dat Z.E.W. eene roeping ontvangen had van de gemeente te Elburg. Dat het den Heere behagen moge zijnen dienaar het noodige licht en wijsheid te schenken in deze gewichtige zaak, opdat zijne keuze moge zijn tot eere van 's Heeren Naam en tot welzijn van zijne gemeente op aarde.

Namens den Kerkeraad, L. RIETDIJK, Scriba.

ROTTERDAM, 23 Febr. '90. Teleurstelling! zie daar het eenige woord dat onder ons wordt gehoord, na de mededeeling dat de Wel.Eerw. Z.gel. Heer L.

Lindeboom voor de roeping naar Rotterdam heeft bedankt. De Heere onze God verbindt door dezen Z.Eerw. nauwer aan de school onzer kerk, onderrichte ons werwaarts te gaan, en verheerlijke zichzelf in alles, is de hartewensch en bede van den kerkeraad der Chr. Geref. Gem. alhier.

J. ELFFERS, Scr.

NIJMEGEN, 23 Febr. 1890. Na des morgens het H. Avondmaal bedienend te hebben, nam onze geachte en beminde leeraar Ds. A. H. Gezelle Meerburg in het avonduur van ons afscheid met de woorden van 1 Joh. 2: 18a: «Kinderken het is de laatste ure.» Eenig en aangrijpend was zijne rede, en wat er gevoeld werd door de talrijk opgekomen schare, bleek uit de aandoening die zich van velen meester maakte. Zwaar valt ons dan ook zijn vertrek, daar wij nog steeds niet begripen, wat Z.Eerw. bewoog, dit ruime arbeidsveld te verlaten. Wij hopen, dat Z.Eerw. niet alleen onder Gods toelating maar ook onder Gods gunst naar Groningen moge optrekken, en overdenke die gemeente wat geschreeven staat in 2 Samuel 12: 1—4. De Heere ontferme zich over onze kleine gemeente en schenke haar, daar Ds. P. Biesterveld van Gorinchem voor onze roeping bedankt heeft, spoedig den man harer keuze.

Namens den Kerkeraad der Chr. Geref. Gem., ALB. ROMPELMAN, Scriba.

DORDRECHT, 24 Februari 1890. Mochten wij in de maand December des vorigen jaars ons verheugen, dat onze algemeen beminde herder en leeraar Ds. J. van Brammen voor het beroep naar de Ned. Geref. gemeente te Barneveld had bedankt; gisteren morgen bij het eindigen der godsdienstvereeniging werden wij op nieuw verontst, toen Z.Eerw. bekend maakte, dat hij een beroep had ontvangen van de Ned. Geref. Gem. te Amerongen. Moge de Koning zijner kerk hem wijsheid en licht schenken om naar zijn wil te besluiten, doch dat het met 's Heeren raad moge bestaan, at hij hier moge blijven arbeiden tot uitbreiding van zijn Koninkrijk, zij onzer aller bede.

Namens den Kerkeraad voornoemd, G. VAN LEEUWEN, Scriba.

's GRAVENDEEL, 24 Febr. Gisteren nam onze veelgeachte leeraar F. ten Hoor afscheid van deze gemeente met een treffende rede naar Hebr. 13: 20, 21, na ruim 9 jaren het Evangelie met vrucht verkondigd te hebben. Met smart zien wij onzen broeder met zijn gade en kinderen (die wij allen beminden) ons verlaten; het is onze bede dat de Heere hen overal ten goede nabij moge zijn en Z.E.W. dienstwerk te Rotterdam tot een uitgebreiden zegen moge stellen, waarom dan ook door de gem. aan het einde hen het 4e vers van Ps. 121 werd toegezongen. Het is ook onze bede, dat de Heere ons weer spoedig een anderen leeraar moge schenken.

Namens den Kerkeraad, L. NAAKTGEBORREN, Scriba.

ROUVEEN, den 24 Februari 1890. De dag van gisteren was voor ons en de gemeente een dag van droefheid, een dag waarop wij tot scheiden groepen werden, daar onze hooggeachte Herder en Leeraar, de W.Eerw. Heer Ds. J. van Anken zegenend afscheid van ons nam, naar aanleiding van de woorden uit Matth. 23: 20; waaruit wij door Z.E.W. bepaald werden bij de zoo troostvolle belofte des Heeren Jezus aan zijne Apostelen, en zoomeer aan zijne doorgekochte gemeente; waarna hem eindelijk uog staande gemeenschappelijk werd toegezongen de zegenbede uit

Ps. 134: 3. Zegene de Heere hem en de zijnen ook aldaar in zijnen nieuwen werkring, gelijk hij ook hier ten zegen mocht zijn, en vervulle de Heere hier spoedig de ledige plaats met den man zijns raads, dit is onze wensch en bede.

Namens den Kerkeraad, A. KISTEMAN, Scriba.

HERWIJNEN, 25 Februari 1890. Met blijdschap kunnen we melden, dat onze geliefde leeraar Ds. R. Loman voor de op hem uitgebrachte roeping der gemeente te Hoofddorp, Haarlemmermeer, heeft bedankt. Zegene de Heere verder zijn dienstwerk onder ons en bevestigte Hij meer en meer den liefelijken band des vredes, die leeraar en gemeente omvat.

Namens den Kerkeraad, K. VAN ZEE, Scriba.

Ontvangen voor de Theol. School.	
Van de Gem. te Bodegrave	f 12,—
" Hillegom	5,35
" Katwijk	11,—
" Voorhoeve	14,80
" Waddinxveen	9,08
" Leiden (Heeregracht)	18,68
" Boksloot	11,50
" Sassenheim	9,12
Van Ds. E. Kropveld voor het laten lezen der Bazuin	2,—
Vau de Gem. te Pernis	20,90
" Kaendrecht	25,10
" Schoonhoven	11,60
" Hoogvliet	4,35
" Bolnes	12,58
" Workum	8,23
" Scharnegoutum	16,57

J. NEDERHOED, Penningmeester.

Middelstum, 24 Febr. 1890.

Ontvangen voor de Uitbreiding der Theol. School de volgende Jaarlijkse bijdrage.

Classis Sneek.	
Class. Coll. Correspondent Dr. J. C. Balhuizen te Scharnegoutum	Bolsward.
Da. S. T. Goslinga	f 2,50
G. v. d. Spoel	2,50
H. Kamminga	—,50
W. van Randsen	1,—
Janje Jaustra	1,—
R. Feenstra	2,—

P. Postema vroeger lid der gem. Bolsward - 2,— J. NEDERHOED, Algem. Thesaurier.

Middelstum, 24 Febr. 1890.

Ontvangen voor de Zending.	
Door Chr. Lindenburg te Delft, bijdrage van eene bijeenkomst te Schipluiden	f 1,89
Door J. H. Brink, verzameld op een Zondagavondbijeenkomst te Almelo	1,—
Door G. Branderhorst Johz. te Genderen, van N. N.	5,—
Van de leerlingen der Chr. school v/d Hoofdonderw. S. v. Kampen te Vlaardingen	5,—
Door Ds. Kropveld, uit het busje van Betje Dekkers te Alblassterdam	—,84
Door Hoofdonderw. Olthoff, van Mej. de Wed. S. te Wildervank	3,42
Door onderl. A. C. v. Loo, 2 giften elk	

van f 1,— gev. in 't kerkzakje te 's Gravenhage Nobelstraat f 2,— Door Ds. op 't Holt, v/d Chr. Jongel.-veren. te Stadskanaal - 7,50 Door idem, van H. H. aldaar, voor het te kort Zending Soemba - 5,— Door H. Veltman, v/d Zending.-veren. te Marum - 23,— Door Chr. Lindenburg te Delft van eene begrafenis te Schipluiden - 2,71 Door Ds. van Halsema te Siddeburen, een gift van N. N. - 5,— Door Ds. Donner het volgende: Door D. G. Gevelaar te Alkmaar, uit de busjes der Zondagsch. van P. v. d. Meer - 3,85 Van J. M. Vogel Lzn. penn. v/d In- en Uitwend. Zend. te Zwijndrecht - 10,— Door A. Smit Jr. v/d Chr. Jongel.-veren. te Haren - 5,20 Door J. v. d. Berg te Boikloot, van J. H. en P. te Broek in Waterland - 3,07 Van J. Drupsteen te Hasselt - 1,60 Van eenige vrienden en vriendinnen der Zend. te Hoek van Holland - 3,15 Door W. Fokkens, v/d lezers van 'Het Mosterdzaad' te Minnertsma - 5,66 Uit het Zend. busje van J. Ohm te Amsterdam - 3,40 Van de Chr. Knapenveren. te Den Helder - 2,50 Door J. Meeden te Veendam - 1,— Door L. Hoekman, v/d Zondagschool te Urk - 14,47 Door J. J. Sterkenburg, v/d Jongel.-veren. voor de zend. gespaard - 5,25 Uit het busje van 3 kinderen te Wildervank - 5,50 Van Ds. N. A. de Gaaij Fortman te Amsterdam voor de Zending op Soemba - 2,— Door J. B. Eekma te Hellevoetsluis, uit dankbaarheid van Mej. P. O. - 2,50 Door idem, van N. N. aldaar - 1,— N.B. Aangezien de Zending behoefte aan geld heeft en men soms, gelijk uit den datum blijkt, langer dan een maand, met de verzending van het geoliceerde wacht, worden allen, die nog iets voor de zending hebben liggen, vriendelijk verzocht dit zoord mogelijk over te maken aan den ondergetekende.

B. DE MOEN, Penningmeester.

Doesburgh, 25 Febr. 1890.

Zending onder Israël.

Van N. N. te Axel f 5,—

De andere f 5,00 hebben we verzonden aan den Heer Hooft te Kampen.

Door Ds. op 't Holt te Stadskanaal: van de Jongel.-vereniging - 2,50

Door Korpmaal Spoelsta te Harderwijk: van de Chr. Militaire vereniging, «strijd geeft moed», geoliceerd bij eene feestelijke samenkomst op 's Koningsverjaardag - 2,50

Door den WEd. Heer van Wijlen: uit het Zendingbusje in de Chr. school aan den Kinderdijk - 1,35

Dat geeft moed; niet alleen grooten maar ook kleinen, niet enkel burgers, maar ook soldaten bejveren zich om Israël weder te doen keeren tot der Vaders God. En wederkeeren zal het, want de mond des Heeren heeft het gesproken.

Voor al het bovenstaande onzen vriendelijken dank! E. KROPVELD, Secr.-Pagmr.

Collecte van Winschoten voor Evangelisatie moet niet zijn f 6,37 maar f 16,37. V. H.

Korte Uitlegging van het Algemeen Reglement van 1869.

II.

Art. 2 van dit Reglement luidt aldus:

Allen die vrijwillig tot deze Kerk toetreden, en de kinderen, die door den doop hare gemeenschap zijn ingelijfd, of voor zoover zij met hunne ouders zijn overgekomen, worden als leden der Kerk erkend en beschouwd tot hare gemeenschap te behooren.

Deze allen blijven tot de Christelijke Gereformeerde Kerk behooren, zoolang zij niet duidelijk toonen zich van haar af te scheiden, of door het bevoegde kerkbestuur van het lidmaatschap zijn vervallen verklaard.

Stemgerechtigd zijn alle manslidmaten der gemeente, die belijdenis des geloofs hebben afgelegd en niet onder censuur staan, en, wat de stoffelijke belangen betreft, ook de meerderjarige mansdoopleden, die in sommige gemeenten bij de wijzi-

ging van dit Reglement, stembevoegdheid bezitten.

Hier wordt gesproken van een: vrijwillig toetreden tot deze kerk.

Men zou dit een echt Pelagiaansch beginsel kunnen noemen, eene aanvaarding van den vrijen wil des menschen, door welken hij over zichzelf beschikt. Wie vrijwillig tot deze kerk toetreedt, doet het; wie het niet wil doen, laat het. Dat schijnt we stemmen het toe, klinkklaar Pelagiaansch, eene volkomen terzijdestelling van de souvereiniteit Gods en der gebondenheid aan 's Heeren geopenbaarden wil.

Eer men echter dit verpletterend vonnis velt, luistere men naar een kort pleidooi voor verzachtende omstandigheden, en naar de bede om een genadig vonnis.

Er is hier toch geen sprake van een toetreden tot de eenig ware kerk, die de Heere Christus op deze aarde heeft, maar van «deze kerk» d. i. de Christ. Geref. of, gelijk ze nog veelal genoemd wordt: de Afgescheiden kerk. Of men

tot deze kerk toetreden moet, of het toetreden tot deze kerk door Gods geopenbaarden wil, in zijn woord, bevolen is, is juist een punt van verschil tusschen de geloovigen, de kinderen, het volk Gods in Nederland. Duizenden belijders des Heeren beweren, dat de Heere, in zijn woord, het toetreden tot deze kerk verbiedt.

Vrijwillig toetreden beteekent dan ook niet anders dan: uit ware overtuiging toetreden; toetreden uit gehoorzaamheid en gebondenheid aan het woord Gods, uit geloof, dat God die toetreding wil.

Hieraan ligt de onderstelling ten grondslag, dat er is verdeeldheid over de vraag: wat de Heere, in zijn woord, op dit punt, ons bevolen heeft. Voorts dat de Christ. Geref. kerk wel is de ware kerk, maar niet zoo, dat er buiten hare gemeenschap geene zaligheid zoude zijn, of dat andere kerkformaties of groepen van kerken, in het geheel geen kerk zouden zijn.

Men is eenvoudig uitgegaan van de

bestaande, feitelijke toestanden. Van daar het woord: «toetreden.» Zij die toetreden, zijn reeds gedoopten, die belijdenis des geloofs gedaan hebben, en reeds tot het Avondmaal toegelaten zijn. Leden van Christus alzoo in volle rechten, die, tot hiertoe, in een ander kerkverband leefden, en overtuigd zijn dat dit kerkverband zoodanig met Gods geopenbaarden wil in strijd is, dat zij gelooven tegen God te zondigen, zoo zij in dit kerkverband bleven.

Dezen treden toe, sluiten zich aan, (of hoe men het noemen wil) en komen over met hunne kinderen. Die kinderen worden beschouwd met hunne ouders tot het genade-verbond te behooren en daarvan het teeken en zegel, in den doop, ontvangen te hebben. Juist de omstandigheid van de erkenning des doops sluit de gedachte van eigenwilligheid uit. Het feit des doops, waarin Gods souvereiniteit over den mensch zoo heerlijk uitkomt, wordt volkomen geëerbiedigd.

Deze allen, dus ook de kinderen, wor-

den als leden der kerk erkend, zoolang zij niet duidelijk toonen, zich van haar af te scheiden.

Er is hier eene onwillekeurige vermenging der begrippen: deze kerk, en: der kerk.

Van de kerk, in algemeenen zin, kan men zich niet afscheiden. Men kan slechts van haar afgesneden worden. Ook kan men het geloof verloochenen, afvallen, heiden of wat anders willen zijn, maar daarom is men het nog niet. Nooit kan men den doop van zijn voorhoofd afwisschen; nooit ongedaan maken wat, in den naam Gods, eenmaal geschied is.

Afscheiden moet dus in verband beschouwd worden met het begrip: deze kerk. Iemand kan de overtuiging krijgen, dat het blijven in deze kerk met Gods woord in strijd is. Dan zegt hij: ik scheid mij af, en houdt op lid van deze kerk te zijn.

Ook kan hij door het bevoegde kerkbestuur vervallen verklaard worden van het lidmaatschap.

De wijze waarop dit geschiedt, en de redenen waarom dit kan geschieden, zijn door Synodale bepalingen aangewezen.

Wanneer b. v. iemand langen tijd andere kerken bezoekt, zonder dat zijn wandel overigens onchristelijk is, kan hij van het lidmaatschap vervallen verklaard worden. Soms zegt hij schriftelijk zijn lidmaatschap op. Soms laat hij alles loopen, wordt lid van eene andere kerk, neemt ambten of bedieningen aan, gelijk tegenwoordig enkele predikanten naar de Ned. Geref. kerk overgaan. Dan wordt eenvoudig aan de gemeente bekend gemaakt, dat zij niet meer tot de Christ. Geref. kerk behooren.

Ware nu de Christelijke kerk ook uitwendig en zichtbaar één, bestonden er geene onderscheidene Christelijke geloofsbelijdenissen en wijzen van eeredienst, waren er geene kerkgenootschappen, of hadden wij het Roomsche kerkbegrip, dan zou er noch van afscheiden, noch van vervallen verklaren van het lidmaatschap sprake kunnen zijn.

Maar nu de toestanden zijn zoo als ze zijn, zal men, in de praktijk nooit afscheiding kunnen voorkomen. Principieel te zijn is goed. Maar principieel te zijn tot in het ongerijmde is verderfelij, en maakt den broedertwist des te grooter.

Zegt men, dat dit art. 2 bijna woordelijk luidt als het art. in het Algem. Regl. van de Ned. Herv. kerk, dan willen wij dit niet tegenspreken. Nochtans: als twee hetzelfde doen, doen ze nog niet hetzelfde. In ieder geval zal met de werkelijkheid, ook in de regering der kerk, rekening moeten gehouden worden. Indien de Christ. Geref. kerk beweerde: alle gedoopten behooren mij toe, zou zij principieel zuiverder schijnen dan nu, maar inderdaad zou zij eene onwaarheid uitspreken en zich, in hare onmacht, belachelijk maken.

Er is, behalve het besprokene, in dit art. nog iets, waarop we de aandacht moeten vestigen.

En dat is: Het bevoegde kerkbestuur.

Dat »bevoegde kerkbestuur» heeft al wat moeten hooren en lijden. Het is letterlijk een ongelukskind, dat reeds bij zijn geboorte een verkeerd naam kreeg. Het goedigste dier van de wereld, maar dat, helaas! door zijn baas »Wolf» genoemd werd.

Bevoegd kerkbestuur; dus een soort van hiërarchie boven de gemeente, eene macht boven de gewone ambtsdragers. Precies zoo als de Hervormden dat ook hebben, eene Synodale macht, die een juk op de gemeenten legt, eene macht, m. é. w. die tegen Gods woord is, en in eene Gereformeerde kerk niet thuis hoort!

Al deze ontboezemingen komen in hare ledigheid, als holle klanken, dadelijk uit, zoo men maar let op hetgeen in art. I als grondslag en regel der kerkregering is aangewezen, n.l.: de Dordse Kerkorde van 1618 en 1619. Geen ander bestuur is bedoeld dan hetwelk in die kerkorde is vastgesteld. »Bevoegd kerkbestuur» is: de Kerkeraad, de Classicale vergadering, de Provinciale Synode en eindelijk de Algemeene Synode.

Zegt men: dit is de bedoeling, maar het staat niet zoo in het reglement, dan antwoorden we: elke rechter zoekt naar den zin der wet. Dien zin der wet zoekt hij in de woorden, en in het verband waarin die woorden voorkomen. Ook tracht hij, zooveel mogelijk, van elders licht te krijgen over de bedoeling des wetgevers.

Men moet hier ook het onderscheid in het oog houden, tusschen een advocaat en een rechter. Een advocaat hecht vooral op bijzaken, op den klank der woorden. Hij tracht de feiten van elkaar los te rukken, elk feit op zich zelf te doen staan, de getuigen met elkander in tegenspraak te brengen, en een woord te laten beteekenen wat het beteekenen kan. En voorts door allerlei beelddraak, welsprekende wendingen, bijzondere liefdesverklaringen aan de onschuld en het recht, de rechters te bewegen een vonnis te vellen in zijn geest, en zoo dit gelukt, zal heel de wereld zeggen: wat is die advocaat N. N. toch een door en door knappe kerel!

De rechter evenwel laat zich niet zoo makkelijk een rad voor de oogen draaien. Hij houdt de zaak in het hart, in den grond, vast, let vooral op de al of niet aanwezigheid eener bedoeling, beschouwt de feiten en getuigenissen in verband bij elkander, voegt ze saam, toetst alles aan den zin der wet, en komt veelal tot het tegenovergestelde besluit van den verdediger. In appel wordt doorgaans het vonnis van den eersten rechter bevestigd, zoo er althans in dat vonnis geen gebrek in den vorm is aan te wijzen.

Te betreuren is het waarlijk, dat in de kerkelijke rechtspraak en in de uitlegging van kerkelijke reglementen, de advocaten zooveel, en eene degelijke en gezonde rechtspraak zoo weinig invloed, althans dikwerf, uitoefent.

Stichtelijke Lectuur.

Het kenmerk des dubbelhartigen.

»Een dubbelhartig man is ongestadig in alle zijne wegen.»

Jacobus 1: 8.

De Apostel had gesproken van de wijsheid, die er toe noodig is, om zich in wegen van beproeving wel te gedragen, en hoe in den geloove om die wijsheid te bidden was. Nu wijst hij op de Gode aangename gestalten, inzonderheid op oprechtheid en nederigheid, die, vooral in tijden van verzoeking en afval van vele huichelaren, van noode zijn. Daarom schetst hij eerst een dubbelhartig man, opdat men een afkeer van hem zou hebben, en zich zou zuiveren van al dien farizeeschen zuurdeesem, die nog was overgebleven, en staan naar de eenvoudigheid des gemoeds, waarvan Jezus sprak in Mattheüs 10: 16.

Ern dubbelhartig man. Wien bedoelt de apostel er mede?

Iemand, die geen vaste beginselen heeft, zich laat slingeren, nu eens hoopt dan weder moedeloos is, nu eens erkent dat bidden helpt, dan weder alle geloof aan gebedsverhooring varen laat.

Het Grieksche woord beteekent: iemand die twee zielen heeft, een hart en een hart.

Wij hebben niet te denken aan het tweërlei beginsel, dat in den geloovigen is, vleesch en geest, de oude natuur en het leven der genade, waardoor de geloovigen aan de eene zijde wel steeds tot alle boosheid geneigd is, en tot zonde vervoerd worden kan, maar toch tot den dienst des Heeren oprecht genegen kan heeten.

Maar aan schijnvromen, aan hen, die God en de wereld samen willen dienen. Zij vleien den Heere met hunne lippen, en hun hart is verre van Hem. Geveinsden, als de farizeën die op de hoeken der straten stonden te bidden, en de huizen der weduwen opaten.

Er zijn velen, die als het Christen zijn eere is onder de menschen, den Christus belijden, maar zich van Hem afkeeren, als er om zijnerwil smaandheid moet geleden, of ook slechts iets van het aardsche moet afgestaan worden. Niet gelijk Petrus, die wel in eene ure van verzoeking bezweek, doch uit zijn val opgericht met blijmoedigheid de kruisbanier plantte, maar gelijk Demas de tegenwoordige wereld lief krijsende, en afvallig blijvende ten einde toe.

Waarom is een dubbelhartig man te kennen? »Hij is ongestadig in alle zijne wegen.» Het woord door ongestadig vertaald, beteekent eigenlijk beroerten, vervolgelingen, en wil hier zeggen, dat gelijk de Christen en van de eene plaats naar de andere gedreven werden, en daardoor slechts te vaster in hun geloof wortelden, de schijnchristen aanstands afvalt als een herfstblad, zoo het minst koeltje zich voelen laat.

Hij is ongestadig in al zijne wegen. Wij hebben hier niet te denken aan de wankelende, onvaste gangen der oprechten. Zij hebben ook vele ongestalten. Zijn dikwerf twijfelmoedig. Kennen wisselende toestanden. Zijn dikwerf als door onweder voortgedreven.

Geschied over hun aandeel aan God, bestreden in hun geloof aan de waarheid des Evangelies en der vromen ervaring. Geweld door gruwelijke, ongeloofige gedachten.

Zij zijn vaak als in een nacht bezwangerd door stormen en gevaren, zodat ze geen voet kunnen verzetten.

Dit is echter voorbijgaande. Als het onweder der beproeving of der verzoeking is weggedreven, en de hemel zich vriendelijk vertoont, is er een levensles verkregen tot meerdere geoefendheid in de wegen des Heeren.

Hun hart is oprecht. Zij zijn vereenigd met den Heere, ook als zij weg in de duisternis voert. Gezet op waarheid in het binnenste, voor zelfbedrog bevreesd, veroordeelen zij gedurig zichzelf; en wel kunnen zij vallen gelijk uit de geschiedenis der kerk vaak op het droevigst bleek, maar belijden van zonde gaat met afstand van zonde

gepaard, en van diepe verootmoediging wordt telkens heerlijke vrijmoedigheid geboren: »de oprechte houdt zijn weg vast.»

Een dubbelhartig man mist het ongeveinsd geloof. Hij is niet vereenigd met God. 's Heeren zaak gaat hem niet ter harte; hij is niet innerlijk één met 's Heeren volk. Zijn huis is niet op de steenrots gebouwd!

Er valt op hem niet te rekenen.

Soms is zijn einde allertreurigst; in den beginne scheen hij ijverig in den dienst des Heeren, later verflauwde hij gaandeweg; weldra toonde hij zich onverschillig en koud, en ach! ten slotte plaatste hij zich openlijk aan de zijde der vijanden.

De dubbelhartige is ongestadig in zijne woorden. Hij is bij de vromen vroom, en bij de wereld goddeloos.

Hij heeft geen kennis aan het verborgen leven met God. Zijn gebed bestaat slechts in woorden. Hij bidt als eigenbelang dit vordert; maar laat het bidden, zoodra de roede van den rug is, of de levenszee kalm staat, zonder de minste kloppingen na. Hij roept tot den Heere, als hij Hem noodig heeft; maar keert zich van Hem af, als het zonlicht zijn pad bestraalt.

Soms kan hij op uitwendige plichten betrachting zeer nauwgezet zich toonen.

Echt Farizeesch de mug uitzijgen, om den kemel door te zwelgen.

In Alexandrië liep eens eene vrouw door de straten met een brandende fakkel in de eene en een emmer vol water in de andere hand, ten einde, gelijk zij zeide, het paradijs te verbranden en de hel uit te bluschen, opdat de menschen eindelijk God eens zouden liefhebben enkel om Zijns zelfs wil. Zie, van deze gedachte verstaat de dubbelhartige niets. Hij heeft geen vrede. Hij kan geen vrede hebben. Zijn hart is arm. Zijn leven onvruchtbaar. Zijn toekomst donker. Hij is diep te beklagen.

De wereld noemt de vromen vaak geveinsden.

Ach, of zij de vooroordeelen tegen 's Heeren volk wilde afleggen!

Is het niet dwaas, omdat er schijn-geloofigen zijn, al de geloovigen van huichelarij te verdenken? Werpt men dan al de guldens weg, omdat er valsche guldens in omloop zijn? Zouden er schijn-geloofigen zijn, indien er geen ware geloovigen waren?

Helaas, het fijne goud is verdonkerd. De beste Christenen zijn besmet. De oprechten hebben hunne verkeerdheden; maar 's het niet dwaas zich doodlijk te ergeren over struikelingen, die niet doodlijk zijn? Kan koper soms niet fraaiër bliken dan goud?

Dat dan niemand de wereld steune in haar smaden op de oprechten; maar dat de oprechten zich er voor wachten, om den smaad der wereld uit te lokken. Er is een lijden als kwaaddoeners. De Schrift waarschuwt er voor.

Onoprechtheid is gruwelijk. Is gevaarlijk. De Heere bedreigt haar ontzaglijk. Wanneer Jezus als rechter der wereld in heerlijkheid komt, zal hij de schapen van de bokken scheiden.

De aanwezigheid der onoprechten moet de oprechten tot zelfonderzoek leiden: toen Jezus het verraad aankondigde, vroegen de discipelen: »ben ik het Heere?» David bad: doorgrond mij o God! en ken mijn hart; beproef mij, en ken mijne gedachten. »En zie, of bij mij een schadelijke weg zij; en leid mij op den eenwigen weg.»

Moet men doen walgen vanwege de boosheid onzer natuur; tot medelijden stemmen met hen die daar voortleven zonder vernieuwing des gemoeds; en op de wacht doen staan tegen de overblijfsels der geveinsdheid in eigen hart.

NOTEN.

Leer en Kerkregering.

Waar-of-onwaar?

III.

Het onderscheid tusschen 1834 en 1836 is dus zeer groot. De Hervormde gemeente te Ulrum werd eene gemeente, die in haar geheel stond buiten de Hervormde kerk, terwijl in 1836 diezelfde gemeente te Amsterdam, volgens de doeleerenden, een anderen kerkeraad kreeg, en al hare predikanten, onderlingen, diakenen en leden vrijgemaakt werden van de kerkbesturen, al wilden dezen ook met die besturen verbonden blijven.

Afscheiding en Doleantie zijn dus twee en niet één.

Dit blijkt ook uit de wijze waarop op andere plaatsen de Afscheiding en het gaan doleeren plaats vond.

Afscheiden was een persoonlijke daad, gegrond in de geloofsvertooging van hen die zich afscheidden; het in doleantie gaan geschiedt door enkelen en wordt goedgekeurd voor allen die tot de plaatselijke gemeente behooren, rechtsgeldigheid te hebben, hetzij dezen het willen of niet willen. Door de Afscheiding werd er naast en tegenover de Hervormde gemeente eene andere ge-

meente gesticht, terwijl ook hiervan geen sprake wezen kon bij de doleantie.

Zegt de *Herant* evenwel, niettegenstaande al dit verschil, dat de vrome, moedige mannen van 1834 goed stonden en met bij hun voeten stonden op het standpunt der doleantie, dan weet ik inderdaad niet waaraan ik dit moet toeschrijven.

Van gebrek aan de gave om te onderscheiden, wil ik Dr. Kuiper niet beschuldigen; maar die zegt dat de mannen van 1834 met bij de voeten stonden op het standpunt der doleantie en dit ook meent, begrijpt '34 niet, of moet van meening wezen, dat die mannen zichzelf niet begrepen hebben.

Beoordeelt men de bedoeling der mannen van '34 naar hunne woorden en daden, dan behoeft men evenmin te vreezen zich te zullen vergissen, alsdat men in 't onzekere behoeft te blijven. Enduidelijk is het dan, dat zij niet bedoelden in leer, dienst en tucht iets anders te willen dan de vroegere Gereformeerde kerk; dat zij niet als eene nieuwe of afzonderlijke secte wilden optreden, maar dat zij, geworpen uit of tredende buiten de Hervormde Kerk, vereeniging zochten met alle gereformeerden en gereformeerde vergaderingen. Met de Nederlandsche Hervormde Kerk wilden ze geene gemeenschap meer hebben TOTDAT DEZE TERUGKEERT TOT DEN WAARACHTIGEN DIENST DES HEEREN.

Waren deze door mij gecursiveerde woorden er niet aan toegevoegd, dan zou men nu allicht zeggen, dat de mannen van '34 echt Separatistische bedoelingen hadden, maar er uit te distilleren dat ze hiermee verklaarden hetzelfde standpunt in te nemen als de doleerenden, is de geschiedenis in het aangezicht te slaan.

De woorden: Nederlandsche Hervormde, Synodale Hervormde, Liberale Kerk, waren allen verschillende benamingen voor een en dezelfde zaak. Er werd door aangeduid, niet slechts het Bestuur der Kerk, maar ook het lichaam zelve dat bestuurd werd. En dat lichaam werd gezegd zich door de besturen te openbaren, als de valsche kerk, evenals de roomsche of paapsche kerk, waarom de geloovigen volgens art. 28 der Belijdenis verplicht zijn zich af te scheiden.

De afscheiding van de Hervormde of Liberale kerk was evenals die der Vaders van de roomsche kerk en had geen andere bedoeling dan de afscheiding in de 16de eeuw; zij was zoo absoluut mogelijk: elke kerkelijke band met die kerk werd er door verbroken en naast die kerk en tegenover haar trad, evenals in de 16de eeuw tegenover de roomsche, een nieuwe kerkvorm, doch niet een nieuwe kerk. Dit zeggen de woorden: Totdat deze terugkeert tot den waarachtigen dienst des Heeren.

Waar dus de zaken alzo staan, dat de doleerenden beweren in de Hervormde kerk gebleven te zijn, mogen en kunnen zij vereeniging met ons die er buiten zijn, niet willen, maar moeten van ons vorderen dat wij, ons kerkelijk standpunt verlatende, tot de kerk wederkeeren.

De afscheiding moet worden opgedoekt, dewijl de geheele gemeente kan worden gereformeerd al is het ook dat die reformatie door slechts een twee of drietal leden wordt aanvaard.

DE COCK.

AAN EEN VRIEND TE JERUZALEM.

Waar's vriend,

Toen gij mijn laatste brief ontvingt, was het »Haagsche Conflict» reeds opgelost, en uit andere bladen waart ge gewis met den inhoud dier oplossing bekend.

Ook weet gij daardoor, hoe die oplossing in »de pers» reeds beoordeeld is.

De antirevolutionaire pers is vrij wel met de oplossing ingenomen, haar geleiden écheo onder een vloed van woorden en ontboezemingen verbierend.

De Roomsche pers is, uitgenomen de *Tijd*, er bepaald mede ingenomen en in een goeden luim.

Maar niet alzo de liberale pers en de bladen der »geloovige richting.» Niemand ontzegt aan den nieuwen Minister groote bekwaamheden en staatsmans-talent. Maar men vertrouwt zijn persoon niet. Zijne kerkelijke antecedenen, zijne bekende rechtsbeschouwing over de bevoegdheid der plaatselijke kerken, zijn handelend optreden in het kerkelijk Conflict, inzonderheid te Amsterdam, heeft hem bij de liberalen en de »geloovige richting» geveerd ja gehaat gemaakt.

Dit is zeer te betreuren. Leeft de heer de Savornin Lohman in een ander land dan Nederland, hij zou, dunkt mij, tot de Vrije of Afscheiden kerk behooren. Zijne positie als staatsman en als minister zou daardoor ook veel zuiverder zijn. Hij is evenwel niet afscheiden omdat hij niet afscheiden is, en toch is hij afscheiden, feitelijk en metterdaad; alleen in zijn bewustzijn is hij niet afscheiden, omdat hij beweert niet afscheiden te zijn.

Maar overigens, als we dezen cirkel laten voor hetgeen hij is, kunnen we stellig aannemen, dat, zooals de *Maasbode* zeide, de liberalen van den regen in den drop gekomen zijn.

Feit is en blijft het evenwel, dat het revolutionair bedrijf der twintig rijke hee-

ren, die eene begroting verwerpen om redenen buiten die begroting gelegen, en dus, een Minister des Konings wegzendend, de rechten der kroon aantasten, gezegevierd heeft.

Voorts is de antirevolutionaire partij in de kamer van haar voortreffelijke leider en woordvoerder beroofd geworden.

Ook heeft de Vrije Universiteit weder eene van hare uitnemendste werkkrachten verloren. Want al blijft de Minister hoogleeraar-titular, wat ik niet weet, het college geven zal toch wel niet zoo geregeld kunnen gaan als dat aan eene Universiteit behoort te geschieden.

En nu zijn er wel rechtsgeleerden genoeg, maar zoomin als alle predikanten van het hout zijn, waaruit men professoren snijdt, zoo min is dit ook met alle rechtsgeleerden het geval.

Althans, dit heb ik wel eens gehoord.

De verhouding tusschen de Roomschen en antirevolutionairen is er ook niet beter op geworden. De liberalen juichen hierover natuurlijk. Zij hebben het opnieuw weder gevoeld dat, als het aankomt op het kritiekste, Rome veel dichter bij de revolutie staat dan men in gewone tijden wel denken zou. Bij Rome gaat het praktisch belang boven alle belan.

We moeten dus maar weder wachten op de dingen die komen zullen. Behaagt het God dit ministerie nog eenigen tijd aan het hoofd van 's Lands zaken te laten staan, dan mogen we nog op vele goede dingen hopen. Ook wat den nieuwen Minister betreft. De heer Lohman is, even al: de heer Mackay, geoefend in de school des levens. Door een rechterlijke loopbaan van vele jaren heeft hij menschen leeren kennen en is met die zijde van het leven in aanraking gekomen, die voor kamergeleerden en vele andere idealiseerende en phantaserende menschen een geheim blijft. En juist zulke mannen kunnen het best menschen regeren, zij nemen de menschen zoo als zij zijn, en zijn in staat om met gebrekkige wetten nog beter te regeren dan anderen met goede wetten.

In de laatste dagen was, bij ons in Amsterdam, de schouwburgbrand natuurlijk het onderwerp van vele gesprekken. Dit fraaie gebouw, het schoonste van alle gebouwen uit den laatste tijd, een waar sieraad van onze stad, is geheel in de asch gelegd. Slechts stukken van muren zijn blijven staan.

Bij dezen brand heeft het zeldzame geval plaats gehad, dat er geene menschen bij zijn omgekomen.

Uitdijkt is ook gebleken, hoe onmogelijk het is om, van de straat af, zelfs met den krachtigsten waterstraal, de hooge gedeelten der woningen te bereiken, en deze dus moeten uitbranden, als er niet uit de vensters of van de daken der belendende woningen op gespoten kan worden. Geene aangename gedachte voor die duizenden, die, zooals wij nu zeggen, op de 1e étage wonen gerekend van de pannen af.

Zoo'n schouwburgbrand geeft altijd veel te denken. Ik hoorde onlangs eenige reizigers den hartgrondigen wensch uitspreken, dat het nieuwe Centraal-station spoedig uit elkaar mocht vallen of in den grond verzinken. Als men dit gebouw dan ook binnen treedt, is het of men in een fonkelnieuwe Roomsche kerk komt, en reeds nu wordt de vrees uitgesproken, dat men ons met een dergelijk nieuw Postkantoor zal opscheppen.

Maar de schouwburg op het Leidsche plein was, vooral op dat punt, een lust voor de oogen. En zonder nu juist tot de bezoekers van den schouwburg te behooren, gaat het toch velen aan het hart, dit gebouw in een puinhoop veranderd te zien.

Zoolang het God behaagt, herstelt zich echter de wereld weder. Bouwt de stad den schouwburg weder op, dan komt 't slechts op betalen aan, d. i. op de belasting-penningen der reeds door zoovele oorzaken nedergedrukte en kwijnende burgerij.

En zoo zal 't wel gaan tot de laatste brand uitbreekt, die niet meer te bluschen zal zijn. Dan zal de wereld zich niet meer kunnen herstellen. Mochten wij, en allen die dit gelooven, meer leven in de beschouwing, dat de gedaante dezer wereld voorbijgaat. De Christelijke levens- en wereldbeschouwing lijdt nederlaag op nederlaag in dit tijdperk, waar zij zich in de politiek of in de wetenschap wil doen gelden. De kerk des Nieuwen Verbonds heeft geene secte willen blijven in de wereld, maar is zelve wereld geworden. Zij kan dus de wereld niet meer overwinnen, voor zij weder secte is geworden. Alsdan zal zij weder sterkte hebben in het woord: Hebt goeden moed, Ik heb de wereld overwonnen! Want Gods gemeente, als secte, kan niet verbranden of vergaan, niet overwonnen worden, zelfs niet door de poorten der hel.

Van hante

t.t.

GISPEN.

Een vonnis dat der overweging waardig is.

II.

En als de »gelaagden» (de gescheidenen!) beweren, dat hunne verklaring per deurwaarders exploit der Classis beteekend: dat »zij in geen verband verder willen staan tot de Chr. Geref. Kerk en hare besturen» zou »hebben gebracht wijziging in de verhouding der Chr. Geref. gem. te R. tot de Christ. Geref. kerk in N. en derzever besturen» dan overweegt de Rechtbank dat »deze meening geen wederlegging verdient, daar het als van zelf sprekend kan worden aangenomen, dat een wilsverklaring door meerdere personen geautoriseerd en aangeduid als bovengezegd (kerkeraadsliden en verdere leden van de Chr. Geref. Gem te R.) bij deurwaardersacte beteeke[n] aan den Voorzitter van een kerkelijk bestuur, in

castu der gezegde Classis Holten . . . nimmer eenigen invloed kan uitoefenen op de verhouding eener plaatselijke of bijzondere kerkgemeente tot de kerkelijke besturen of tot het kerkgenootschap, waartoe zij in betrekking is getreden en staat."

En wat nu aangaat de tweede grond door »gedaagden" aangevoerd als zouden de »eischers" (de nieuwe kerkeraad der Chr. Geref. gemeente) niet wettig zijn gekozen, noch bevestigd tot en met dien niet wettig fungeeren in de hoedanigheid, die zij zich toeschrijven" — daarover wordt in 't bijzonder het volgende gezegd:

a. »dat zij niet wettig gekozen zijn." Hierbij komen drie hoofdzaken ter sprake: 1. dat de Classis 3 Aug. besloot om »te R. te doen wat des kerkeraads is."

De kerkeraad der gemeente was toen »onvoldoende" en bestond slechts uit den leeraar D. en den onderling N., die »tot niets wilde »medewerken" en door die Classis »uit zijn ambt werd ontzet."

De »gedaagden" betwisten, »dat de Classis doen mocht wat des kerkeraads is."

De Rechterbank overweegt echter »dat de gezegde classicaal Bestuur ongetwijfeld bevoegd was, wat het bestuur der tot de Classis behorende Kerkelijke gemeente-eenheden betreft, de Kerkorde van 1618/19 niet te volgen, indien immers de omstandigheden verhinderden, dat deze orde wordt gevolgd", doch ook, »dat naar deze Kerkorde zelve bevoegd was gezegd besluit te nemen"

en wel, wat dit laatste betreft, uit overweging, »dat, volgens art. 39 der Dordtsche Kerkorde: bij de Classis gedaan zal worden, »t gene anders den kerkeraad naar uitzeynen dezer kerkordeningen opgeleyt is te doen »in zulks middelertyd in die plaatsen daar nog geen kerkeraad en is"; »dat vaststaat, dat de kerkeraad slechts bestond uit den leeraar en den onderling N."

en »dat naar uitzeynen der Dordtsche Kerkorde art. 37 in elken kerkeraad meer dan één persoon als onderling zitting moet hebben", »ook blijkens de art. 22, 23 en 27," alsmede »art. 41 derzelfde Kerkorde"; »dat bovendien gezegde kerkelijke wetgever blijkens art. 1, 10, 23 en 25 der gezegde Kerkorde, blijkbaar heeft gewild, dat in elke gemeente een kerkeraad zal zijn om haar te besturen" . . . en dus »wegens deze bijkbare bedoeling geenszins kan gedacht worden bij gezegd art. 39, het optreden der classis als doende wat des kerkeraads is, te hebben willen beperken tot het ééne geval, dat de kerkeraad geheel ontbreekt" . . .

zoodat uit een en ander »volgt, dat hier het geval aanwezig was van art. 30, bepallende o. a. dat men in meerdere Vergaderingen niet zal handelen dan »t gene dat in mindere niet heeft afgehandeld kunnen worden" . . . en »dat de Classis terecht deze taak van den kerkeraad heeft overgenomen"

2. dat de Classis besloot zelf »der gemeente een dubbeltaal ter verkiezing van een kerkeraad voor te stellen."

Ook hiervan betwisten »gedaagden" de wettigheid. Doch de Rechterbank overweegt o. a.: »dat ook dit (besluit) als wettig gezezen moet worden aangemerkt, daar volgens art. 22 en 24 Dordtsche Kerkorde, de ouderlingen en diaconen door het oordeel des Kerkeraads en der Diaconen verkozen worden en het . . . vaststaat . . . dat er op 3 Aug. geene (ouderlingen) en Diaconen der gemeente R. waren, zoodat gezegd Classicaal Bestuur geacht moet worden als doende wat des kerkeraads is, bevoegd te zijn gezeen krachtens art. 24 te besluiten, dat door haar een dubbeltaal ter verkiezing van een kerkeraad zal worden voorgesteld."

3 »dat negentig mansleden aan de verkiezing hebben deelgenomen en de uitslag der stemming geweest is, dat twintig stemmen, zich hebben verenigd op personen voorgedragen door de Classis Holten »en zeventig stemmen op andere leden der gemeente", zoodat »mitsdien tot leden van den kerkeraad zijn gekozen andere personen dan wier namen onder de door de Classis Holten voorgedragen voorkwamen."

Zoo concludeerden de »gedaagden", maar de Rechterbank overweegt o. a. »dat volgens art. 22 en 24 der Dordtsche Kerkorde van 1618/19 een dubbeltaal aan de gemeente wordt aangeboden, om het halve deel bij der gemeente verkozen te worden, hetgeen insluit dat de gemeente in dit hier toepasselijk geval bij hare keuze aan het haar aangeboden dubbeltaal gebonden is"

Uit een en ander volgt, »dat de eischers (de nieuwe kerkeraadsleden) wettig gekozen zijn"

b. »dat zij niet wettig bevestigd zijn". Ook dit wordt door »gedaagden" beweerd, maar hiervoor wordt door hen niet »eenig bewijs bijgebracht" naar 't oordeel van de Rechterbank.

Ook overweegt de Rechterbank nog, »dat, in allen gevallen, indien afwijkingen van de in deze toepasselijke Kerkorde bij de verkiezing of bevestiging der eischers mochten hebben plaats gehad . . . bij gezegde Kerkorde geen nederigheid wordt uitgesproken als noodzakelijk gevolg van niet volkomen naleving der hiervoor genoemde en hier toepasselijke artikelen," maar »integendeel deze Kerkorde blijkens art. 31 het beginsel huldigt, dat bezwaren tegen handelingen, besluiten of beslissingen eener kerkelijke vergadering van minderen kerkelijken rang moeten worden ingebracht bij de kerkelijke vergadering van den eerstvolgenden meerderen kerkelijken rang, welke dan bij meerderheid van stemmen uitspraak doet" . . .

Op deze hoofdpunten nu verwiert de Rechterbank de door »gedaagden" opgeworpen exceptie en gelastte de partijen voort te procederen over de kwestie van het bezit der goederen.

Nader hopen we in verband met dit vonnis enkele opmerkingen ten slotte te geven met het oog op het Reglement, waarop de Chr. Geref. bij de Regeering bekend is. Het komt mij echter wenschelijk voor daarmede te wachten totdat de »Korte uitlegging van het Algemeen Reglement van

1869", waarmede de schrijver in het vorig nummer aanving, voltooid is. Te veel op eens over hetzelfde onderwerp schaaft allicht.

NOORDTJII.

Verleden week hield Ds. W. H. Gispén op uitnoodiging der Stud. Ver. Scientia eene lezing over »de eerste eeuw der revolutie." Een talrijke vergadering gaf deze Vereeniging weder ruime voldoening op hare poging; en hooft de met ingespannen aandacht deze leerrijke beschouwing en dit pikante tijdwoord aan, over hetgeen de revolutie afbrak maar ook ondanks zichzelf onder Gods bestuur bewerken moest.

In Duitschland bestaan wetten tegen Godslastering en vloeken. Onlangs is deze wet toegepast op een Roomsche priester, zegt zeker blad, door hem twee maanden gevangenisstraf op te leggen. In eene herberg had hij zich toornig gemaakt op eenige drukte-makende jongelieden, en daarbij zulke woorden gebezigd, dat de rechterbank hem vonnistte.

In Rusland verdrijft men de Joden, maar de sultan van Turkije heeft Elia Scheid, agent van Edm. Rothschild, de kommandeurs-orde van Medjidie verleend, voor het begunstigen der verhuizing van Russische Joden naar Palestina.

De jonge Ozechen, zoo wordt de radikale partij in Bohemen genoemd, hebben besloten voor Jan Huss een monument op te richten te Prachotitz. Zelfs hadden eenige Roomschen, als bewonderaars van hun nationalen held den Paus herziening verzocht van het ketter-proces, van het koncilie van Constanz, dat natuurlijk geweigerd is. Men weet, dat te Constanz reeds een gedenksteen staat ter plaatse waar Huss verbrand werd, en dat zijn standbeeld prijkt met Wicléf, Valdo en Savonarola op het Luther-monument te Worms.

VEREENIGING VOOR GERE.

SCHOOLONDERWIJS, RED. DS. T. BOS. FILIPPUS, Redactie Ds. E. KROPPVELD.

Nieuw lid. Sommelsdijk. Jb. Joppe contrib. f 2,50 (ook reeds voor dit jaar betaald.) J. NEDERHOED, Penningmeester. Middelstum, 24 Febr. 1890.

Gratis traktaatverspreiding.

Even als de vorige mochten wij tot onze blijdschap ook deze maal weder eenige giften ontvangen en wel door L. Rumpff te den Helder van N. N. f 1.30 en van 2 zondagsschoolkinderen elk 10 cents te zamen f 1.50; uit 's Hage met bieschrift: »Laat uwe linkerhand niet weten, wat uwe rechter doet" f 2.50; K. de B. te V. f 0.50; A. B. C. te A. f 1; Ph. C. C. te A. f 2; N. N. te Z. f 0.50; door Ds. Kroppveld van N. N. te A. f 5; door F. P. D'huiz uit Oost-Friesland 20 Mark, ingewisseld tegen f 11.70.

Welk eene verscheidenheid! Giften van kinderen en eene belangrijke bijdrage uit den vreemde benevens ondersteuning van brs. en zrs. in den lande.

Aan God, den Heere, die ook een eenvoudige traktaat kan zegenen tot uitbreiding van zijn Koninkrijk, onzen dank, aan de gevers, zoowel van de kleine als de grootere bijdragen onze hartelijke erkentelijkheid. Mogen, waar de aanvraag om traktaat gedurig voortgaat, nog velen opgewekt worden door het zenden eener bijdrage, of door lid te worden van »Filippus," dezen belangrijke tak van Evangelisatie te steunen.

Namens het Bestuur van »Filippus", H. HOORT Jz., Penningmr.

Kampen, 24 Febr. '90.

OUDE LEIJDE, 18 Febr. 1890. Onlangs hadden wij het voorrecht achter een Jongelings-vereeniging te mogen oprichten, die tot naam draagt Timotheus. Hoewel ons getal nog klein en onze krachten zwak zijn, is het onze bede, dat de Heere haar moge stellen tot een rijken zegen voor vele jongelingen.

F. OLIVIER, Secretaris.

We mogen dit ons toegezonden, ernstig woord van onzen grijsen medebroeder niet aan de lezers van ons blad onthouden.

RED.

Aan

de Leden der »Unie" »eene School met den Bijbel" en niet het minst aan de Heeren Onderwijzers in hun midden, worden deze regelen aangeboden.

»Leer den jongen de eerste beginselen naar den eisch zijns wegs, als hij ook ond zal geworden zijn zal hij daarvan niet afwijken."

Sp. XXII : 6.

Na de oproeping in »de Standard" d.d. 28 December 1889, geteekend DE SAVONIN LOHMAN en MACKAY, mocht men zich vleien met eene spoediger en algemeene samenwerking tot het aangewezen uitnemend doel.

Het schijnt intusschen hiermede, bij wien dan ook, te zijn gegaan als met enige aangelegenheid op Staats- en ander gebied, waar moed en spoed niet hebben beantwoord aan de volkskreten en behoeften, noch aan de duidelijk hoorbare roeping Gods; terwijl wat door 's Heeren Voorzigtigheid tot de tegenwoordige toestanden de mogelijkheid schonk, nauwelijks werd erkend of te saam gebracht en gehouden.

Nu echter leeftijd en gezondheid steeds meer verplaatsing en beweging in talrijker kringen ontzeggen, zij het althans vergund, bij de openlijke betuiging van hartelijke instemming met de vernieuwde inspanning ter bevordering der Christelijke volksopvoeding, het onderwerpen van enkele wen-

ken te paren en eene zegenbede uit te spreken op de aanstaande vergadering, waar, gelijk de Koning op het Loo sprak »het de toekomst betreft van ons lieve Nederland en het geluk van onze dierbare kinderen."

Immers geheel zwijgen paste den grijsaard niet, wien, op hoe nederige wijze ook, zestig jaren lang het groote nationaal belang ter harte ging.

De voordracht op het lager onderwijs, in het laatst van 1829 door den toenmaligen Minister van GORRELSCHROY aangeboden, waarvan de steller dezer regelen als Commies van Staat in den Raad van State (toen uit twaalf Noord- en twaalf Zuid-Nederlandsche leden saamgesteld) de gewichtige discussiën onder de uitnemende leiding des Prins van Oranje bijwoonde, wekte bij velen afkeuring en verontwaardiging, maar noopte ook sommigen den toestand meer van nabij te onderzoeken. Enkel, die lieflijke herinneringen hadden van hun schooltijd in de jaren 1813—1817 waren verwonderd over het lagere peil, waartoe niet alleen de leermedelen, maar ook de vaderlandsche en Christelijke begiselen bij het onderwijs waren gedaald; iets te bedenkelijker, naarmate de geest van ontevredenheid, twijfelzucht en gromis aan ondergeschiktheid uit België overgevoerd, weinig deed hopen voor het aankomende geslacht.

Toen steller dezer regelen na eene ernstige ongesteldheid in het leger in 1834 genoodzaakt werd buiten 's lands zijn krachten te vernieuwen, werd hij getroffen zoowel in Duitschland als in Zwitserland over de vorderingen beide in leermedelen en leertraant en over den geest en de gelijkheid van het onderwijs. Hij deelde dit bij zijne terugkomst aan zijne vrienden mede. Behoeft er te worden gezegd, dat onder hen GROEN v. PRINSTER (welke in den winter van 1829 op 1830 door MERLE D'ARNOUX tot de volle kennis van de vaderland Gods was gekomen) de zaak der nationale opvoeding met warmte aangreep en sedert dien tijd tot op zijn eind, niet minder dan op Staatsgebied, het heil voor Neerland's volk gezocht en betracht heeft, bekend als hij was met alles wat oudere en nieuwere geschiedenis en studie op dat stuk kon aanbieden. Onder de merkwaardige mannen, in deze eeuw aan Nederland geschenken, zal GROEN, die ten opzichte van 's lands historie en waaraarachtig belang zoo menig oog heeft geopend, eene eerste plaats blijven bekleeden, en zijn arbeid gelijk GJSBERT KAREL van HOGENDORP's groote daad, onder de gewichtigste feiten blijven geboekt; hebbende beide, de een in de herstelling van het Huis van Oranje, de ander in het met alle krachten dienen van het Vaderland, het doel, in de jeugd opgevat, onder 's Heeren zegen volkomen vervuld gezien.

Men kwam tot het besluit, dat krachtige middelen moesten worden in het werk gesteld, opdat zoo mogelijk de dagen der zeventiende eeuw terugkeerden in Nederland, en aan een nieuw geslacht, even als toen godvreezend, bijbelvast, knuisch, moedig, krachtig en bekwaam, vervuld met vaderlandsliefde en geestdrift voor de roeping, die ons volk van Gods wege onder de volkeren heeft, het pal staan en de overwinning, beier dan door veldlegers of centrale fortificatiën, mogelijk maakten.

Wat er intusschen sedert 1834 en ook van Koning Willem II's welwillende pogingen in 1841, is in het werk gesteld, bestreden en allereerst is verijdel in 1857, eindelijk vernietigd in 1878 door Staatsmonopolie, behoort te zeer tot de algemeene bekendheid om na here vermelding te behoeven.

Go! intusschen bleef in genade werken te midden der pijnlijke omstandigheden.

Met het oog daarop gaf hij het den Zijnen in het hart, ook door de Unie »een School met den Bijbel", de taak der Hervormers en hun devies »Verbo solo", het Word alléén, den vollen Christus als de bron van alle kennis »in alle leiding, de hoop en de kracht op elk gebied van alle godvreezende groote maanen gedurende achttien eeuwen, te handhaven. Niet door de Volkscoscience alléén — ook de mannen der paedagogie verdienen om voorlichting, om schoollitteratuur en om de uitmuntende methode, waarmede ze meer dan ééne school inrichten, dank en lof.

De uitkomst der zoo spoedig mogelijk voorloopig te houden beraadslagen kan en mag alzoo geen andere zijn dan dat tot die enige en volle aanvaarding van de nationale zaak met vernieuwde krachten worde lesloten.

ELOUT VAN SOETERWOUDE.

(Slot volgt.)

Ingezonden.

Verhouding van Kerk en Overheid.

II.

Maar hoe ontkomen wij nu aan de valschepositie, waartoe de Overheid ons gewrongen heeft? Hadden wij geen kerkelijke goederen en alzoogeen behoefte aan rechtscheheid, de oplossing ware gemakkelijk. Feitelijk is de Kerkelijke kas der Ned. Ger. niets anders dan een kunstmiddel om als kerk geen goederen te bezitten. Ik ga voorbij, dat zij ook dienstbaar is aan de theorieën, waarin het onderscheid tusschen doleantie en scheiding wordt gesteld — een onderscheid, waarmee helaas! de werkelijkheid maar al te zeer in strijd is. Wie, die de komste van Gods Koninkrijk begeert, zou niet wenschen, dat er nog een Reformatie zonder Separatie ware mogelijk geweest! Als men intusschen de Kerkelijke kas aanklaagt als een verberg van de kerk voor de Overheid, dan begrijp ik die beschuldiging niet. Een kerk maakt zich als kerk voor de Overheid openbaar door haar belijden, niet door een officiële verhouding; zij wordt de Overheid te meer openbaar, naarmate haar invloed op 't na-

onale leven sterker is. De Ned. Ger. kerken geven daarenboven nog kennis van haar bestaan, of om in haar taal te spreken van de tot stand gekomen reformatie, aan de Overheid met overlegging van belijdenisschriften en kerkenorde. Kan niet met meer recht tot ons het verwijt gericht worden, dat wij ons, als kerk, voor de Overheid door ons reglement schuil houden? Immers dat reglement beantwoordt aan de wet op de Kerkgenootschappen, waarin de kerk beschouwd wordt als een menselijke vereeniging in zake godsdienst.

Moeten wij dan Kerkelijke kassen oprichten? De algemeene stemming is er in onze kerk sterk tegen. De scheiding tusschen bestuur en beheer, zoals die in de Herv. kerk bestond en nog bestaat, moedigt weinig aan om zulk een scheiding, zij het ook in anderen vorm, bij ons in te voeren. Wel zie ik niet in, dat het wezen der kerk ook maar eenigszins wordt gedeerd, als zij haar goederen door een vereeniging laat beheeren, maar de praktische moeilijkheden kunnen vele worden. De kerkelijke tucht, aangewend om een Bestuurslid als zoodanig onschadelijk te maken, krijgt altijd een verdacht karakter; al geef ik gaaf toe, dat het verzuken van verplichtingen, die men op zich genomen heeft, ten slotte censurabel maakt. Hoe gemakkelijk kan echter het stoffelijk belang hier noodzakelijk om den langzamen gang van de Gereformeerde tuchtopleening prijs te geven.

Indien wij echter geen Kerkelijke kas willen, zoo geraken wij naar mijn oordeel bij handhaving van de bestaande wet op de Kerkgenootschappen nimmer tot zulk een verhouding jegens de Overheid, als het wezen der kerk vordert. Zoo zouden wij op een andere wetgeving op kerkelijk gebied moeten aandringen. Maar hier tast ik geheel in 't duister. Hoe zal de Overheid de kerk in haar geestelijk karakter eeren. Vatten wij artikel 36 der Geloofsbelijdenis nog in historischen zin op en geven wij er geen verzachtende, moeilijk te verdedigen interpretatie aan; hielden wij op met het luide geroep van »vrije kerk"; eischen wij nog een Gereformeerde Overheid; er ware althans nog een prachtig stelsel uit te denken. Maar nu? Er is gezegd: De Overheid moet de kerk niet als een vereeniging maar als een stichting beschouwen. Hier spijt het mij, dat ik zoo alle kennis van het recht ontbeer. Maar met mijn gewoon menschenverstand meen ik, dat een stichting beoordeeld moet worden naar haar stichtingsoorkonde. Wat zal nu de Overheid te beschouwen hebben als de stichtingsoorkonde der kerk? Heeft zij die te zoeken in de Schrift? Moeten wij, als Gereformeerde kerk, haar daartoe de Belijdenisschriften en de Kerkenorde overleggen? Zal de Overheid dan bij het ontstaan van verschillen op grond van die geschriften recht spreken en recht doen? Maar hoe, als men met den schrijver der artikelenreeks: »Is dwaling strafbaar?" de Overheid het oordeel van geestelijk onderscheid ontzegt? Hier weet ik mij niet te redden en toch zou ik mij zoo gaarne redden. Mij komt het zoo voor, dat de positie van Jezus gemeente in deze wereld altijd een gewrongene zal blijven. Als de Overheid de kerk van Christus wil treffen, en die toelag bestaat gedurig bij haar, dan zal zij er zelfs bij het bestaan van een Kerkelijke kas wel wat op vinden. Hierin mogen wij ons verblijden, dat het Reglement van '69 op ons kerkelijk leven schier geen invloed heeft uitgeoefend. Toch blijft onze roeping onverminderd om naar een betere verhouding tot de Overheid te staan. Gaarne zag ik, dat meerbevoegd in onze kerk het vraagstuk der verhouding van Kerk en Overheid in zijn betekenis voor onzen tijd wilden behandelen.

L. C. F. VAN KAMP.

Wormerveer, 4 Febr. '90.

Geachte Redacteur!

Vergun mij een plaatsje voor een paar opmerkingen over mijn Art. in het Dec. No. van »De Vrije Kerk." Zij betreffen een paar fouten, die een paar zinnen onduidelijk maken. De eerste opmerking betreft een drukfout op pag. 52 regel 12 v. o., waar staat: »Het wezen der onzichtbare kerk bestond dus, vóór dat de zichtbare kerk bestond." Dit laatste moet zijn: onzichtbare kerk.

De andere betreft eene kleine vergissing op pag. 61 regel 13 v. b., waar staat: »De laatste beweren natuurlijk, dat deze tegenwoordigheid alleen in de verbeelding der Doleerenden bestaat." Dit moet zijn: »De eersten beweren" enz.; wij daarmede de ongelooovigen bedoeld worden.

Nu ik toch aan het schrijven ben, vergunt gij mij ook nog wel eene kleine opmerking aan het adres van br. J. S. te Uithuizermeeden. Hij schijnt voorbij te zien, dat wij de kerk der Afscheiding niet beoordeelen naar private beschouwingen van enkele personen in die kerk, hetzij zij vaders of zonen der Afscheiding heeten, maar naar de beginselen, die in die kerk belichaamd zijn. Evenzoo met de Doleerende kerken. Wij vergeleken in het Dec. No. van »De Vrije Kerk," niet de beschouwing van Prof. van Velzen en die van Dr. Kuyper met elkander, maar de kerkbegrippen, zoals die in de kerk der Afscheiding en in die der Doleantie aanvaard zijn.

Het is toch duidelijk, dat onze kerk in zake de verhouding tot den Staat een gansch ander standpunt inneemt dan de Doleantie. En tot heden is nog niet gebleken, dat men van beginsel veranderen wil, al wordt ook noodig geacht, dat er wijziging komt in de toepassing van het beginsel. Hetzij men het Reglement van '69 wijzigde of ook plaatselijk make, het eenmaal door de kerk aanvaarde beginsel blijft hetzelfde. Het verschil tusschen onze kerk en de Doleerende is, dat wij als corpus morale (zedelijk lichaam) in de rechtsfeer van den Staat erkend worden, terwijl de Doleantie volgens het oude beginsel zich in de qualiteit van Geref. kerk door

den Staat erkend wil zien. Omdat dit nog niet gelukte, heeft men de toevlucht genomen tot een kerkelijke kas als tijdelijke noodhulp.

Br. J. S. vergiste zich dus, toen hij meende, dat ik hem eene concessie deed, en evenzoo, dat ik een foutieve voorstelling gaf van de zaak. Indien het beginsel, dat onze kerk aanvaard heeft, foutief is, dan moet Br. J. S. niet tegen mij, maar tegen de kerk aagaan.

Franeke.

F. M. TEN HOOR.

Boekaankondiging.

De Heidelbergsche Catechismus. Textus »receptus met toelichtende teksten. Bijdrage tot de kennis van zijne wordingsgeschiedenis en van het Gereformeerde Protestantisme door M. A. Gooszen, Hoogl. in de Godg. van wege de Ned. Herv. Kerk te Leiden. Leiden, E. J. Brill, 1890. Prijs f 4.90.

Prof. Gooszen heeft onder bovenstaanden titel een zeer belangrijk werk over den Heid. Catechismus het licht doen zien. In de laatste 50 jaren zijn vele nauwkeurige onderzoekingen ingesteld zoowel naar den oorsprong als naar het karakter van het Heidelberger leerboek. Vooral de viering van het derde eeuwfeest van het bestaan van dezen Catechismus heeft verscheidene geleerden tot vernieuwde studie van zijn wordingsgeschiedenis aangespoord. Steunende op deze zijne voorgangers, ofschoon toch ook zijn eigen weg gaande en de bronnen zelf bestudeerende, heeft Prof. Gooszen hunne resultaten in een kort bestek samengevat, hunne voorstellingen gevolgd (voorbericht VII v.) en ons een uitnemend overzicht bezorgd van den stand der kwesties, die bij dit onderzoek zich voordoen. Het werk bevat na een voorbericht (XIV bladz.) waarin de arbeid der voorgangers wordt vermeld, eene breedvoerge Inleiding van 166 bladzijden, en daarna den tekst van den Catechismus met andere teksten tot toelichting, samen 252 bladzijden beslaande.

In de Inleiding wijst de Schrijver allereerst op de personen, die een meer of minder belangrijk aandeel in de samenstelling van den Catechismus hebben gehad (bl. 1—30), op Ursinus en de beide andere theol. hoogleraren Boquinius en Tremellius, op den Superintendent Olevianus, op de leden van den Kirchenrath, op de Heidelberger Synode van Jan. 1563 en niet het minst op den edelen Keurvorst Frederik III. Daarna volgt een overzicht van de bestaande Catechismussen van Zurich, Geneve, Londen en Emden, die als bronnen bij de vervaardiging van onzen Catechismus dienst hebben gedaan (bl. 30—61). Dan wordt in het kort de geschiedenis van de eerste vier uitgaven beschreven (bl. 62—132), en eindelijk het dogmatisch karakter van het leerboek in het licht gesteld (bl. 133—166). Jammer is het, dat bij de beschrijving »van de wordingsgeschiedenis van den Heid. Catech. zoo dikwerf het gebied der gissing moet worden betreden. De archieven van de Paltz hebben in den dertigjarigen oorlog, daarna in 1689 en in 1692 door de krijgshorden van Lodewijk XIV onbetastbare verliezen geleden. Den Kleinen Catechismus van Ursinus, die het ontwerp voor ons leerboek is geweest, kennen wij. Maar de Deutsche Catechismus, dien Frederik III in den nazomer of in den herfst van 1562 van zijne theologen, superintendenden en voornaamste kerkdienaren ontving en dien hij zelf hier en daar verbeterde, is ons onbekend en is waarschijnlijk verloren gegaan. Het aandeel, dat de verschillende bovengenoemde personen in de samenstelling van den Heid. Catech. hebben gehad, valt daarom slechts bij gissing te bepalen. Prof. Gooszen heeft dus hier natuurlijk ook geen nieuw licht kunnen ontsteken, en heeft naast zijne gissingen voor die van anderen plaats gelaten.

In een laatste hoofdstuk der Inleiding beschrijft de Hoogleraar ons het dogmatisch karakter van den Heid. Catechismus. Evenals velen meent hij, dat er een diepgaand materieel onderscheid (bl. 161) bestaat tusschen de Duitsch-Geref. en de Calvinistische theologie, tusschen den Catechismus van Heidelberg en dien van Geneve. Het karakter: der eerste noemt hij soteriologisch-bijbelsch, dat der tweede intellectuaalistisch-speculatief. Nu is het zeker buiten twijfel, dat er een aanmerkelijk onderscheid bestaat tusschen de Deutsche en de Geneefse Theologie. Gereformerd en Calvinistisch zijn twee. Maar er is reden om te betwijfelen, of Prof. Gooszen het onderscheid tusschen beide richtingen zuiver heeft opgevat, in de beide bovengenoemde epitheta juist heeft omschreven, en ook uit de persoonlijkheid en de richting van Bullinger volledig heeft verklaard. Bijbelsch toch wil de Calvinistische theologie evenzeer wezen als de Duitsch-gereformeerde. En intellectuaalistisch en speculatief zijn omschrijvingen, die aan de richting van Calvin onrecht aandoen. Heel de Institutio Christianae religionis bewijst het tegendeel; zelfs de leer der verkiezing heeft bij Calvin, veel meer dan bij Zwingli — men denke aan zijn Anamema de Providentia — een rechtstreeks religieus en ethisch belang. Het onderscheid tusschen beide richtingen kan, mijns inziens, veel beter als soteriologisch en theologisch worden gekenschetst. Maar de beperkte ruimte van dit blad laat niet toe, hier thans dieper op in te gaan.

Na de belangrijke Inleiding volgt dan de tekst van den Heidelberger Catechismus, naar de vierde uitgave, die tegelijk met de Paltzsche Kerkorde in het laatst van 1563 het licht zag. Maar Prof. Gooszen biedt ons niet alleen den nauwkeurigen tekst van den Heidelberger Catech. Hij laat ook voor het grootste deel afdrucken den kleinen en den grooten Catechismus van Ursinus, de drie Zurichse Catechismi van Leo Judae en Bullinger,

den Catech. Geney. van Calvijn, de korte onderzoeking des geloofs van a Lasco, den kleinen Catech. van Micron en den Emdenschen Catechismus. Daardoor wordt de lezer in staat gesteld, om de teksten zelf met elkaar te vergelijken, en zich een zelfstandig oordeel te vormen over het gebruik, dat bij de vervaardiging van den Heidelb. Catech. van voorgangers is gemaakt. Over de Nederduitsche vertaling van den Heid. Catech. door Dathenus spreekt Prof. Gooszen niet. Hij kon trouwens hier verwijzen naar de studien, welke Prof. Doedes dienaangaande het licht heeft doen zien. Maar elk zal de betekenissen erkennen, welke deze indruk der 4e uitgave van den Heid. Catech. ook voor onze Nederd. vertaling bezit. Aan Prof. Gooszen moet daarom dank worden gezegd, dat hij met dit werk onze theol. letterkunde heeft verrijkt. En als wij er ten slotte nog bijvoegen dat de Inleiding in een aangename stijl is geschreven en slechts door enkele drukfouten wordt ontsierd (b.v. bladz. 12 het jaartal 1858, bl. 40 het jaartal 1846 enz.), dan zullen zeker vele belangstellenden in den Heid. Catech. zich opgewekt gevoelen, om zich dit werk aan te schaffen.

H. BAVINCK.

ADVERTENTIE.

Heden verblijdde ons de **HEERE** door de voorspoedige geboorte van een welschapen **ZOON**.

R. L. SMILDE.
M. P. SMILDE—
ROMKEMA.

SNEEK,
17 Febr. 1890.

Aan allen die in deze dagen mij hunne gewaardeerde broederlijke belangstelling toonden, betuig ik mijnen hartelijken **DANK**. 1 Kor. 16:18 en 23.

L. LINDEBOOM.

KAMPEN,
25 Febr. 1890.

Heden avond overleed te Farnsum, (prov. Gron.) onze eenige en beminde Zuster en Behuwdzuster

LUCRETIA DE GROOT, geliefde Echtgenote van den Heer J. KAPPELHOF, in den onderdom van ruim 75 jaren.
P. J. DE GROOT.
M. H. DE GROOT—
JONKER.

BAAMBRUGGE,
18 Febr. 1890.

Heden ontsiep, na eene kortstondige ongesteldheid, zacht en kalm, in den gezegenden onderdom van 79 jaren en 9 maanden, onze dierbare Vader en Behuwdvader

Meindert Lumkes.

Wij weenen, maar niet als degenen, die geene hopen hebben, want zijn leven was Christus en daarom zijn sterfen eeuwig gewin. Dit troost ons in onze droefheid. En terwijl wij het stoffelijk overschot van den geliefden doode ten grave zien dalen, moge zijn gebod, woord en godvruchtig voorbeeld ons allen ten zegen worden.

Mede namens Broeders, Behuwd- Broeder en Zusters.

W. LUMKES.

KIEL-WINDEWEER,
21 Febr. 1890.

In den vroegen morgen van den 20sten Febr. ontsiep in zijnen Heer en Heiland, onze geliefde vriend en broeder

DIRK JAN WESTENDORP.

in den onderdom van 62 jaren. Met weemoed staren wij hem na, meer dan 16 jaren diende hij onze gemeente als Ouderling. Trouw stond hij op zijn post. Maar God nam hem weg uit ons midden. Veel verliest in hem de gemeente. Zijn vrouw en kinderen ontvalt in hem een liefhebbend en zorgvol vader, maar in den altoos wijzen raad des Heeren wenschen wij te berusten. De Heere, onze God, vervulde de ledige plaats die hij achterliet.

Die God, die trouw houdt, trooste zijne bedroefde vrouw en kinderen.

Vader Westendorp juicht!
Namens den Kerkeraad,
J. M. MULDER. Pres.

AALTEN,
22 Febr. '90.

Na eene ernstige ongesteldheid van nog geen 14 dagen, overleed heden in den onderdom van ruim 65 jaren onze hartelijk geliefde Moeder en Behuwdmoeder

Maria van der Made,

weduwe van den Heer PIETER POUWELS. Het vaste vertrouwen dat zij ingegaan is in de eeuwige ruste, die er overblijft voor het volk van God, lenigt onze smart.

P. POUWELS Jr.
C. M. G. POUWELS—
RUTGERS.

A. C. RINCK
wed. van G. POUWELS.
E. POUWELS.

AMSTERDAM,

26 Februari 1890.

Hoofdonderwijzer.

De Kerkeraad der Chr. Geref. gemeente te Oud-Loosdrecht vraagt voor de nieuw op te richten school

EEN ONDERWIJZER,

met **hoofddiact**, liefst Chr. Geref. en ongehuwd, omdat er nog geen onderwijzerswoning is. Salaris f 600. Adres W. KARSEMEIJER.

Boekhandel

Bij een Boekhandelaar-Uitgever in een provinciestad kan ten spoedigste een flink **JONGMENSCH** ter opleiding geplaatst worden, op zeer voordelige voorwaarden.

Brieven fr. bureau van dit blad te Winterswijk.

Wegens huwelijk der tegenwoordige wordt tegen 1 Mei a. s. gevraagd te Amsterdam een fatsoenlijke

DIENSTBODE,

voor de keken en huiswerk, niet beneden de 25 jaar, Christ. Geref. en van goede getuigen voorzien.

D. G. GROENENDIJK—OVEREEM.
2e Bilderdijkstraat 50.
Amsterdam.

Een beschaafd meisje, 21 jaar oud, Chr. Ger., 4 1/2 jaar in één betrekking geweest zijnde, thans door ziekte harer Moeder zonder betrekking, zag zich gaarne geplaatst in een gezin waar God wordt geveerd, hetzij voor de **Huishouding** of voor de **Kinderkamer**. Informaties verstrekt gaarne de heer H. MULDER, Burger Weeshuis Kalverstraat No. 92 Amsterdam Franco brieven ond. rlet. **aan P. DE JONG's** Boekhandel Bolsward.

Huishoudster gevraagd

van middelbaren leeftijd, genegen de geheele **huishouding** op zich te nemen, mitgenomen het zwaarste werk, benevens de zorg voor twee kinderen 5 en 3 jaar oud. Brieven franco met opgave van salaris en onderdom aan H. J. VAN DER VEGT's algemeen advertentie bureau Zwolle.

BEWAARSCHOOL.

Door huwelijk van de tegenwoordige wordt tegen **1 Mei a.s. gevraagd** Eene **JUFFROUW**

aan de **Chr. Ger. Bewaar-Naai- en Breischool**. Zij die voorzien zijn van **acte voor Handwerken** genieten de voorkeur.

Brieven franco adres:

Helder.
G. BAAS Az. Secr.
Kanaalweg.

T H U I S.

Voor beschaafde Jongelui, die in Amsterdam komen, christelijk en gezellig verkeer zoeken, biedt

EXCELSIOR

uitstekende gelegenheid. Met **Mei a.s.** komen **twee net gemeubelde kamers vrij**.

Inlichtingen geeft gaarne de Heer J. Ph. MARMELSTEIN.

Christelijke Vrienden, die Amsterdam bezoeken en aldaar niet bekend, moeten logeeren, vinden hier voor **uitstekende gelegenheid** in **EXCELSIOR'S VEREENIGINGSHUIS**, Keizersgracht 207.

GRAFMONUMENTEN,

GRAFSTEENEN EN GRAFFALLEN,

worden **zeer netjes bewerkt** en voor **billijke prijzen** geleverd door **SWITTERS & TERPSTRA**, Steenhouwers, Zuidersingelstraat. GRONINGEN.

Voor slechts f 15 of 17 Gld !!

Zendt ondergeteekende overal franco een volslagen **HEEREN-PAK**, zeer solied en netjes afgewerkt, en alles best gevoerd. Geen fabriekswerk! Men zende postwissel en maatpak, en men zal over het geleverde zeer tevreden zijn (het maatpak wordt mede franco teruggezonden.) Niet goed, het geld terug.

Beveelt zich tevens aan tot de levering van alle soorten zoowel fijne als ordinaire pakken, demisaisons, pantalons enz. Alles solied en nette coupe, waarvoor wordt ingestaan. Op aanvraag wordt een prachtige collectie stalen toegezonden.

Uw Dw. Dn.,

A. SMIT Jzoon, Heerenkleermakerij.

WOLVEGA b/d Waag.

Attest.

Ondergeteekenden, van tijd tot tijd goederen (kleedingstukken) betreffende van A. SMIT Jzoon, Heerenkleermakerij, Wolvega, b/d Waag, verklaren gaarne steeds een soliede bediening te hebben ondervonden en bevelen mitsdien zijne zaak met vertrouwen in de gunst en recomandatie van het geacht publiek aan.

Was geteekend:

K. v. d. WERFHORST Gz.
Pred. Mastenbroek bij Zwolle.
C. PRINS, Phoenixweg, Haarlem.
A. T. BOOGMANS, den Haag.
J. VAN GOOR, Pred., Harlingen.
R. DE ROOS, Herderslaan, den Haag.
G. VAN URK, Oud-apotheker, Assen.

U R K.

Zeeramp van 20 op 21 Augustus 1889.

De Kerkeraad der Chr. Ger. Gemeente, betuigt door dezen zijnen welgemeenden dank, aan al de hier onder vermelde Gemeenten onzer Kerk, die hunne milde bijdragen zonden, ter ondersteuning van de gestrande Visschers, zoowel als voor de nagelaten betrekkingen van hen, die jammerlijk in de golven zijn omgekomen. Wat deze laatste betreft, voor wie de liefdegaven van vele Gemeenten uitsluitend zijn bestemd, volgen, om alle misverstand te voorkomen, ook de namen van de weinigen, die reeds in de „Standaard” van 1 Nov. j.l. zijn vermeld. Te beginnen met de Gem. te „Gendeven.”

Van de Gemeente te:

Groningen, eene gift f 25,00; Zevenbergen, coll. f 9,50; Delft f 101,65; Goes f 46,26; Bergen op Zoom f 14,88; Vlaardingen f 61,00; Siddeburen f 17,68; Oenkerk f 22,70; Monster f 26,60; Putten f 23,00; Zegwaard, Berkel c. a. f 28,62; Beilen; 19,58; Kampen f 20,84; Scheveningen f 40,00; Alkmaar f 42,52; Gorinchem f 56,00; Hardinxveld f 14,50; Appingedam f 41,44; Westbroek f 34,60; Leerdam f 19,43; Klundert f 22,83; Wierum f 26,78; Zierikzee St. Domusstr. f 27,71; Gameren f 10,50; Vroomshoop f 6,00; Oldekerk f 17,82; Maassland f 6,00; Britsum f 7,50; Terneuzen f 40,90; Zaamsing f 10,00; Yerseke f 14,40; Apeldoorn f 40,85; Drachten f 40,85; Paltershoek f 8,86; Rouveen f 43,35; 's Hertogenbosch f 15,00; Haarlem, Ged. O. Gr. f 32,28; Assen f 42,19; Zwartewaal f 22,84; Krabbendam f 15,00; 's Hage Nobelstr. f 123,58; Dintelord f 15,00; Ambt-Vollenhove f 13,50; Zierikzee, Mistr. 42,50; Landsmeer f 21,39; Zaandam f 69,11; Beestum f 17,11; Wormerveer f 16,47; Lennwarden f 74,51; Baarland f 13,55; 's Hage Wageningen f 65,00; Schiedam f 92,39; Grootegast f 12,00; Maassluis f 34,75; Zalk f 11,60; 's Hage, Nobelstr. Nagek. f 5,00; Noordwijk a Zee f 34,00; Andijk f 26,86; Katendrecht f 48,33; Scharnegoutum f 20,00; Zuidhorn f 14,25; Ureterp f 6,62; Giessendam f 16,75; Wildervank f 38,10; Scheemda f 19,00; Bierum f 49,38; Baambrugge f 25,50; 's Gravenzande f 25,00; Sassenheim f 39,00; Ruinerwold f 30,84; Middelburg f 40,52; Oud-Loosdrecht f 32,64; Naaldwijk f 23,50; Steenwijk f 18,50; Weesp f 29,77; Stads kanaal f 21,00; Hoorna f 10,00; 's Hage, Nobelstr. Nagek. f 5,00; Axel f 27,62; Almkerk f 34,93; Konduin f 13,34; de Lier f 15,04; Haarlemmermeer O. Z. f 21,52; Hoek v. Holl. 1/2 der coll. f 27,32; Haamstede f 15,59; Almelo f 16,90; Ballo f 20,80; Domburg f 5,00; Broek op Langendijk f 40,00; Vries f 7,25; Aduard f 18,75; Meppel f 51,11; Amersfoort f 32,24; Ommen f 20,00; Opperdoorn f 19,75; Wadinxveen f 32,00; Spijk f 29,25; Heemse f 20,00; Uithuizermeeden, W. ged. 31,48; Veere f 17,00; Haarlemmer, Nagek. 2,50; Hattem f 17,61; Pernis, 1/2 der coll. f 21,87; Joure f 17,62; Leens f 124,43; 't Schild f 4,03; Deventer f 29,05; Wolvega f 22,31; Serooskerke f 16,64; Oudega, Small. f 5,37; Gasselternijveer f 17,85; Minnertsga f 3,85; Stroobos f 8,25; Gouda f 15,87; Van R. T. te N. diep f 10,72; Gendeven f 48,50; Texel f 28,31; Dirkschoru f 11,75; Varsveld f 24,80; St. Anna Parochie f 17,58; Velp f 30,25; Arnhem f 166,00; Terneuzen, Jong. Ver. f 4,25; Parmereend, eenige leden f 3,00; Goes, eenige leden f 4,75; Oudepekel f 20,09; Camperland f 15,28; Hilversum f 45,05; Hoek v. Holl. 1/2 Coll. f 27,32; Aalder f 18,60; Leiden, Hooier. f 72,62; Woerden f 7,20; Harlingen f 61,75; Bunschoten f 64,43; Krimpen a/d IJssel f 10,00; Marum f 11,32; Catwijk aan Zee f 20,00; Boskoop f 18,89; Dwingelo f 9,46; Delfzijl f 45,00; Grootegast f 14,00; Veendam f 20,60; Zwartsluis f 114,60; Oldehove f 10,00; Pernis, 1/2 der Coll. f 21,87; Zwolle f 50,00; Amsterdam f 165,78; Rotterdam f 239,00; Hazerswoude f 11,66; Suawoude f 7,80; Leiden, Heeregr. f 34,00; Helvoetsluis f 11,20; Koekenge f 19,20; Idem, Jongel. Ver. f 8,00; Smilde f 33,36; Bolnes f 8,60.

Totaal f 4638,415.

De Vader der liefde, schenke aan al de milde gevers het loon den barmhartigen toegezegd; is de bede des kerkeraads.

Namens denzelfen

W. VISSER,

Praeses.

F. DE VRIES,

Scriba.

Urk, 24 Februari 1890.

J. H. BOS te Kampen geeft uit: een weigelijkend

PORTRET

VAN

Prof. M. NOORDTJIJ.

Cabinet formaat. **Prijs 75 cent.** Alom verkrijgbaar, alsook direct van den Uitgever na toezending van het bedrag.

ZALSMAN te Kampen geeft uit:

DEKKT AAN UWE BELIJDENIS.

Een woord aan jeugdige leden der gemeente, na het afleggen hunner geloofsbelijdenis.

DOOR

W. H. GISPEN.

Prijs 25 Cent; 10 Ex. à 22 1/2 Ct.; 25 Ex. à 20 Ct.; 50 Ex. à 17 1/2 Ct.; 100 Ex. à 15 Ct.

HET

PRIESTERSCHAP DER BELIJDEERS. Een woord bij het afleggen der Geloofsbelijdenis.

DOOR

S. A. VAN DEN HOORN.

Prijs 10 Cent.

Het Paaschfeest

EN

uwe belijdenis!

DOOR

W. J. DE HAAS.

47 bladz.

Prijs 20 Cent

Van wege het Gereformeerd Traktantenvereniging „Filippus” is bij den Uitgever J. DEN BOER te Bruckelen verschenen, waarop met het oog op den a. s. Biddag de aandacht wordt gevestigd:

No. 66. **Bidden voor het gewas.** Prijs 1/2 Ct.

No. 77. **Gij kunt Zondags genoeg bidden.** Prijs 1/2 Ct.

100 ex. (desverkiezende gesorteerd) 30 ct.; 250 ex. 70 ct.; 500 ex f 1.35; 1000 ex. f 2.50.

Predikanten.

Evangelisten en Godsdienst-onderwijzers, Jongelings- en Jongedochters Vereenigingen, Onderwijzers aan Zondags- en Christelijke Scholen, en verder elk gemeentelid die aan het onderzoek der Heilige Schrift opletendheid wijdt, wordt ten eerste aanbevolen het

LAND- EN VOLKENKUNDIG WOORDENBOEK

DER

HEILIGE SCHRIFT

DOOR

P. A. v. d. BERGH.

Met een voorrede van

Dr. J. H. GUNNING Jr.

De prijs van het werk was tot heden

f 3,—

doch ik ben in de gelegenheid het door prijsvermindering onder zeer veler bereik te stellen, en de voorhanden exemplaren aan te bieden, ingenaaid à f 1.25, gebonden 1.75.

Tegen postwissel waarop vermeld

Bij R. BOERMA, Boekhandel te Groningen, is verschenen:

TWEDE TWAALFTAL

LEERREDENEN

BENEVENS

antwoord over de vragen betreffende bepalingen van het doopen en belijdenis doen.

DOOR

A. P. A. DU CLOUX.

INHOUD:

1. Het heerlijk voorrecht van hen, die God liefhebben, Rom. VIII: 28.
2. De waarachtige bekeering des zondaars, 2 Chron. XXXIII: 13b.
3. Sterkte in God, 1 Sam. XXX: 6b.
4. Het volgen van Jezus in eigene kracht, Lukas IX: 57, 58.
5. De volgeling van Jezus geroepen, Lukas IX: 59, 60.
6. De volgeling van Jezus gewaarschuwd, Lukas IX: 61, 62.
7. Tot Jezus te komen, moet den zondaar gegeven worden van God den Vader, Joh. VI: 65.
8. De Heere begint en voleindigt Zijn goed werk in ons. Philippensen 1: 6.
9. Verootmoediging, die den zondaar groot maakt, 2 Sam. 22: 36b.
10. De voorbereiding voor de wedergeboorte, Joh. 4—15.
11. De wedergeboorte, Joh. 16—26.
12. De uitwerking der wedergeboorte, Joh. IV: 27—30.

PRIJS f 1,—.

Al de nieuwe uitgegevene bundels zijn door den schrijver nagezien en voorzien van nieuwe voorrede.

Tegen toezending van postwissel f 1.15 franco aan huis.

SNELPERSDRUK VAN G. PH. ZALSMAN TE KAMPEN.

staat „v. d. Bergh” wordt het franco verzonden door

H. BULENS, Winterswijk.

Uitgaven van de **Weesinrichting te Neerbosch.** OP ROTS EN OP ZAND GEBOUWD.

DOOR

C. van Koetsveld CEzn.

—O—

Onbekende Martelaren.

DOOR

J. van 't Lindenhout.

—O—

RIJK IN GOD EN RIJK IN GOUD,

OF

DE OVERBUREN.

Naar het Engelsch bewerkt door

Herman.

—O—

VALERIA.

OF

KEIZERIN EN SLAVIN.

EN

MARCELLA,

OF

EENE DIACONES UIT HET OUDE ROME.

De beide laatstgenoemden bewerkt door

DOOR

Ds. J. P. G. Westhoff.

Prijs van elk f 1,—

In net bandje - 1,30

—O—

Voor de LIJDENSWEKEN:

„Door lijden tot heerlijkheid”,

een dagboekje door

Ds. C. van Koetsveld CEzn., o. m. bijzonder geschikt tot aandelen voor hen, die belijdenis des geloofs zullen afleggen.

Prijs 50 Ct., in prachtbandje 75 Ct.

Ter perse is een herdruk van

„KENT GIJ HET LAND?”

Beelden en tafereelen uit het Beloofde Land.